

درس خارج فقه حضرت آیت الله مسینی بوشهری (دامت برکاته)

تاریخ: ۱۳ بهمن ۱۳۹۹

موضوع کلی: فصل فی ما یتوقف علی الغسل من الجنابة

مصادف با: ۱۸ جمادی الثانی ۱۴۴۲

موضوع جزئی: امور متوقف بر غسل جنابت - امر ثالث: روزه ماه رمضان و قضاء آن

جلسه: ۶۷

سال تحصیلی: ۱۴۰۰-۱۳۹۹

«الحمد لله رب العالمین و صلی الله علی محمد وآله الطاهرین و اللعن علی اعدائهم اجمعین»

خلاصه جلسه گذشته

بحث در مورد سوم از اموری که متوقف بر غسل جنابت است، بود. عرض شد که به نظر مرحوم سید (ره)، سومین مورد از موردی که متوقف بر غسل جنابت است، روزه ماه مبارک رمضان و قضای روزه ماه مبارک رمضان است، به این معنی که روزه شخصی که از روی عمد یا فراموشی، با حالت جنابت صبح کند، صحیح نیست. اما سایر روزه‌ها، غیر از روزه ماه رمضان و قضای آن، با صبح کردن با حالت جنابت، باطل نمی‌شود، هرچند که آن روزه، واجب باشد. بلکه، احتیاط این است که اگر روزه [غیر ماه رمضان و قضای آن]، واجب باشد، صبح کردن عمدی با حالت جنابت، ترک شود. بلکه، جنابت عمدی در طول روز، همه روزه‌ها، حتی روزه مستحبی را نیز باطل می‌کند و اما محتلم شدن به هیچ یک از روزه‌ها، حتی روزه ماه رمضان ضرری نمی‌زند [و روزه را باطل نمی‌کند].

عرض شد که در رابطه با مورد سوم از امور متوقف بر غسل جنابت، چهار مسأله مطرح است؛

مسأله اول، در جواز یا عدم جواز بقاء با حالت جنابت تا طلوع فجر در ماه رمضان است، به این معنا که آیا جایز است که شخص در ماه مبارک رمضان با حالت جنابت تا طلوع فجر باقی بماند یا جایز نیست؟

گفته شد که در رابطه با روزه ماه رمضان، حکم این است که جایز نیست که شخص با حالت جنابت تا طلوع فجر باقی بماند. این حکم، مشهور بین اصحاب است و عده‌ای از جمله علامه (ره) در تذکره و منتهی، ابن ادریس (ره) در سرائر و شیخ طوسی (ره) در خلاف بر این مسأله ادعای اجماع کرده‌اند و از ناحیه متقدمین خلاف این حکم نقل نشده است، مگر از مرحوم شیخ صدوق (ره) که ایشان روایتی را در کتاب مقنع آورده است و گمان کرده است که این روایت بر عدم اعتبار طهارت از جنابت در ماه مبارک رمضان دلالت دارد. روش مرحوم شیخ صدوق (ره) این است که معمولاً طبق مضمون روایتی که نقل می‌کند فتوا می‌دهد. مرحوم محقق اردبیلی (ره) در شرح ارشاد در اعتبار طهارت از جنابت در ماه رمضان تردّد کرده است و به عدم اعتبار طهارت از جنابت تمایل پیدا کرده است.

پس مسأله مذکور مخالفی ندارد و فقط از جانب مرحوم شیخ صدوق (ره) و مرحوم محقق اردبیلی (ره) با آن مخالفت شده است. صاحب جواهر (ره) نیز فرموده است که ممکن است که بر اعتبار طهارت از جنابت در ماه رمضان ادعای تواتر شود و این حکم از قطعیات شمرده شود.

روایاتی که در این رابطه وارد شده‌اند دو دسته‌اند؛ دسته اول، روایاتی می‌باشند که در رابطه با نسیان و عمد وارد شده‌اند که خود این روایات دو طایفه‌اند؛ طایفه اول در رابطه با نسیان وارد شده‌اند، مبنی بر اینکه اگر کسی از روی نسیان تا طلوع فجر جنب

بماند، روزه‌اش صحیح نیست. طایفه دوم در رابطه با عمد وارد شده‌اند، مبنی بر اینکه اگر کسی از روی عمد تا طلوع فجر جنب بماند، روزه‌اش صحیح نیست. دسته دوم، روایاتی می‌باشند که در مقابل دو طایفه روایات دسته اول می‌باشند. سؤال این است که آیا بین این روایات تعارض است یا اینکه روایاتی که در مقابل دو طایفه روایات مذکور، وارد شده‌اند سنداً یا دلالتاً ضعیف‌اند و عملاً نوبت به تعارض نمی‌رسد تا نیازی به راه حل و رفع تعارض باشد.

روایات دسته اول

دسته اول از روایات، دو طایفه‌اند؛

طایفه اول [که در باب نسیان وارد شده‌اند]

روایت اول: صحیح حلی: عَنْ الْحَلِيِّ؛ قَالَ: سَأَلَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (ع) عَنْ رَجُلٍ أَجْنَبَ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ فَنَسِيَ أَنْ يَغْتَسِلَ حَتَّى خَرَجَ شَهْرُ رَمَضَانَ، قَالَ: «عَلَيْهِ أَنْ يَقْضِيَ الصَّلَاةَ وَالصَّيَّامَ»^۱.

روایت دوم: عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مَيْمُونٍ؛ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (ع) عَنْ الرَّجُلِ يُجْنِبُ بِاللَّيْلِ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ ثُمَّ يَنْسَى أَنْ يَغْتَسِلَ حَتَّى يَمْضِيَ لِذَلِكَ جُمُعَةً أَوْ يَخْرُجَ شَهْرُ رَمَضَانَ، قَالَ: «عَلَيْهِ قَضَاءُ الصَّلَاةِ وَالصَّوْمِ»^۲.

روایت سوم: عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ؛ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع): الرَّجُلُ يُجْنِبُ فِي أَوَّلِ اللَّيْلِ ثُمَّ يَنَامُ حَتَّى يُصْبِحَ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ، قَالَ: «لَيْسَ عَلَيْهِ شَيْءٌ»، قُلْتُ: فَإِنَّهُ اسْتَيْقَظَ ثُمَّ نَامَ حَتَّى أَصْبَحَ، قَالَ: «فَلْيَقْضِ ذَلِكَ الْيَوْمَ عُقُوبَةً»^۳.

نکته‌ای که در روایت سوم است این است که بین خواب اول و خواب دوم تفصیل داده شده است و امام صادق (ع) فرموده است که اگر شخص جنب در شب ماه رمضان بخوابد و بعد از اینکه از خواب بیدار شد، ببیند که صبح شده است، چیزی بر او نیست ولی اگر بیدار شود و دوباره بخوابد تا صبح شود باید از باب عقوبت و تنبیه، روزه آن روز را قضا کند.

از روایات سه‌گانه مذکور، استفاده می‌شود که اگر شخص جنب از روی فراموشی صبح کند، روزه‌اش باطل است و باید آن را قضا کند و نتیجه گرفته می‌شود که وقتی اصباح از روی فراموشی موجب بطلان روزه می‌شود، اصباح از روی عمد به طریق اولی موجب بطلان روزه خواهد شد.

طایفه دوم [که در باب عمد وارد شده‌اند]

روایت اول: موثقه ابی بصیر: عَنْ أَبِي بصير عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) فِي رَجُلٍ أَجْنَبَ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ بِاللَّيْلِ ثُمَّ تَرَكَ الْغُسْلَ مُتَعَمِّدًا حَتَّى أَصْبَحَ، قَالَ: «يُعْتَقُ رَقَبَةً أَوْ يَصُومُ شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ أَوْ يُطْعِمُ سِتِينَ مِسْكِينًا»، قَالَ: وَقَالَ: «إِنَّهُ حَقِيقٌ أَنْ لَا أَرَاهُ يُدْرِكُهُ أَبَدًا»^۴.

معنی تعبیر «إِنَّهُ حَقِيقٌ أَنْ لَا أَرَاهُ يُدْرِكُهُ أَبَدًا»، این است که سزاوار است که دوباره او را نبینم که این کار را تکرار کند.

روایت موثقه مذکور، علاوه بر اینکه دلیل بر وجوب قضای روزه در فرضی که شخص در شب ماه رمضان خود را جنب کند و عمداً غسل نکند تا صبح شود، می‌باشد، دلیل بر وجوب کفاره در فرض مذکور، نیز می‌باشد.

۱. شیخ حر عاملی، وسائل الشیعة، ج ۱۰، کتاب الصوم، ابواب من یصح منه الصوم، باب ۳۰، ص ۲۳۸، ح ۳.

۲. همان، ح ۲.

۳. همان، ابواب ما یمسک عنه الصائم و وقت الإمساك، باب ۱۵، ص ۶۱، ح ۱.

۴. همان، باب ۱۶، ص ۶۳، ح ۲.

روایت دوم: عَنْ الْحَلْبِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع)؛ أَنَّهُ قَالَ فِي رَجُلٍ اخْتَلَمَ أَوَّلَ اللَّيْلِ أَوْ أَصَابَ مِنْ أَهْلِهِ ثُمَّ نَامَ مُتَعَمِّدًا فِي شَهْرِ رَمَضَانَ حَتَّى أَصْبَحَ، قَالَ: «يُتِمُّ صَوْمَهُ ذَلِكَ ثُمَّ يَقْضِيهِ إِذَا أَفْطَرَ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ وَ يَسْتَغْفِرُ رَبَّهُ»^۱.

روایت سوم: عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ يَعْنِي ابْنَ أَبِي نَصْرٍ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ (ع)؛ قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنْ رَجُلٍ أَصَابَ مِنْ أَهْلِهِ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ أَوْ أَصَابَتْهُ جَنَابَةٌ ثُمَّ يَنَامُ حَتَّى يُصْبِحَ مُتَعَمِّدًا، قَالَ: «يُتِمُّ ذَلِكَ الْيَوْمَ وَ عَلَيْهِ قِصَاؤُهُ»^۲.

روایات مذکور بر بطلان روزه شخصی که متعمداً تا طلوع فجر بر جنابت باقی باشد، دلالت دارند.

روایات دسته دوم

در مقابل دو طایفه روایات دسته اول که ذکر شدند، روایاتی وجود دارند که بر عدم اعتبار غسل جنابت در روزه ماه رمضان دلالت دارند و از آنها استفاده می‌شود که بقای عمدی بر جنابت تا طلوع فجر، مشکلی ایجاد نمی‌کند و روزه شخص صحیح است. این روایات باعث تمایل مرحوم محقق اردبیلی (ره) به عدم اشتراط غسل جنابت در ماه مبارک رمضان شده است و لذا فرموده است که روزه بدون غسل جنابت صحیح است.

بحث جلسه آینده: روایات دسته دوم و بررسی آنها و [بر فرض وجود تعارض بین این دسته از روایات با روایات دسته اول] رفع تعارض بین این دو دسته از روایات، ان شاء الله، در جلسه آینده بیان خواهد شد.

«الحمد لله رب العالمين»

۱. همان، ح ۱.

۲. همان، باب ۱۵، ح ۴، ص ۶۲.